

Comunicació i política lingüística a l'era digital

Toni Mollà

València, 5 de juny de 2008

Fa uns mesos, la Generalitat de Catalunya atorgava el Premi Internacional Catalunya al doctor Edward O. Wilson, pare de la sociobiologia i encunyador del concepte de "biodiversitat". El mateix dia del lliurament, el biòleg nord-americà declarava que "el progrés" --cite textualment-- "és una tendència cap a la complexitat". La idea no és nova, ja ho sé. A Europa, Niklas Luhman i Edgar Morin, per exemple, havien parlat temps enrere d'un "paradigma de la complexitat" per a explicar la societat actual. Al marge del significat que atorguem al mot *progrés*, el *canvi* --que és un sinònim imperfecte, però possible, del mot *progrés*-- és l'altre aspecte que l'investigador social ha de tenir en compte si vol entendre la "tendència" del món actual.

Certament, les darreres dècades han representat mutacions profundíssimes en els aspectes polítics, els econòmics, els socials i els tecnològics de la nostra societat. Una conseqüència n'ha estat la metamorfosi radical de l'estructura comunicativa --i, consegüentment, sociolingüística. Les lleis del mercat, per la seua banda, han entrat amb força impetuosa en un món fins llavors molt determinat pels interessos estatistes. Els factors comunicatius al·lòctons hi han pres, alhora, una rellevància suprema per davant dels autòctons. Els satèl·lits geostacionaris i les xarxes de cable, per exemple, superen antigues barreres proteccionistes i descol·loquen les polítiques comunicatives i lingüístiques exclusivament locals. El mateix

concepte de “sobirania” ha perdut bona part de la seua càrrega semàntica, més enllà de les connotacions simbòliques. El pes del passat, la llengua tradicional o la continuïtat cultural ja no compleixen tampoc la mateixa funció cohesiva de fa unes dècades. Nosaltres mateixos ho hem viscut, fills d’uns orígens tradicionals i actors més o menys actius d’un esdevenidor incert i un pèl atzarós. La continuïtat territorial, cultural i lingüística, enmig d’aquest context, es clivella en diferents sentits i esdevé, efectivament, més complexa i suggeridora com més va.

Els interessos en joc dins de la comunitat lingüística --mercantils i informatius, polítics i cívics, públics i privats-- a vegades són clarament contraposats. En aquest marc, la digitalització i la convergència dels grans sectors de la comunicació i les telecomunicacions obliguen, per exemple, a resituar el paper i l’abast dels mitjans de producció i reproducció lingüístiques tradicionals dins d’aquest model social en què ja vivim immersos. El mateix concepte de normalització lingüística, tan totèmic, ja no sabem ben bé què significa. S’imposa, per tant, l’adequació a les noves circumstàncies. I, en primer lloc, una reformulació del nostre diagnòstic sobre uns canvis que vivim, provoquem i patim alhora. El vell “principi de territorialitat”, per exemple, ha estat desautoritzat per la mateixa evolució de l’estructura social. Les anàlisis tecnològiques, al seu torn, no poden quedar al marge de la teoria social. De fet, el fenomen digital té repercussions socials, culturals i econòmiques fins ara impensables. No cal dir que l’expressió connexa més rellevant n’és Internet, conseqüència i metàfora de la societat actual. Darrere seu hi ha grans riscos, però també oportunitats innegables. Per la seua banda, la globalització, que hi avança en paral·lel, té efectes també ambivalents. Amplia els mercats, posem per cas. I desterritorialitza la nostra comunitats de parlants, que ara veu el Barça i l’escolta en directe i en català des Nova York o la Patagònia amb la

mateixa passió que ho fem des de Meliana o Matadepera. Estén també la democràcia i els drets humans arreu del planeta. Funciona, a més, com l'efecte de demostració que, certament, “un altre món és possible”. Erosiona determinades formes d'organització social, com ara el vell l'estat-nació, i provoca canvis impensats en la vida personal. Això sí, no té les mateixes conseqüències a tot arreu. Els EUA, que cavalquen sobre el parany falsament liberal del “lliure flux de la comunicació”, ho viuen d'una manera. I els francesos, sempre recelosos davant de les *majors* i les *networks*, ho senten d'una altra ben diferent. D'ací la seua defensa de tota mena d'excepcionalitats culturals: des de la revolta contra el *junk-food* fins a l'ajuda estatal a les produccions audiovisuals en la llengua de Molière i de Sarkozy. M'afanye a dir que no estic molt segur que cap cultura, proposta gastronòmica o musical, tinga massa possibilitats de futur al marge del mercat global. La cultura “protegida” recolza sobre una il·lusòria superioritat que obliga la societat a sostenir-la. I provoca, sovint, un parasitisme indesitjat, però cert. La protecció contra el gegant nord-americà sol ser-ne, com dic, la gran excusa. Però la conseqüència és una expressió cultural tan excepcional com es vulga, però sobreposada i fictícia. Això sense comptar que la “penetració americana”, com solia dir Manuel Vázquez Montalbán, “no solament és consentida, sinó desitjada”. El nostre repte, com el dels francesos, és enfortit el nostre posicionament “glocal”. O dit en unes altres paraules: trobar un lloc productiu i més o menys càlid enmig de la creixent complexitat.

Siga com vulga, dins d'aquest mateix procés de canvi estructural, s'han transformat també les fonts de la identitat, el procés de formació de la qual ha esdevingut més obert i polièdric. Els valors bàsics de la solidaritat i de la cohesió socials adquireixen, ara, uns perfils ben diferents. Militant de l'optimisme de la voluntat, vull pensar que els avanços tecnològics han de

contribuir a enriquir l'ecosistema comunicatiu més que no a empobrir-lo en nom d'alguna mena de darwinisme social. I, per tant, a permetre'ns uns fluxos de relacions que possibiliten una comunitat lingüística moderna entre tantes altres. La televisió digital --terrestre, per satèl·lit o per cable-- i Internet són, almenys en teoria, magnífiques oportunitats de cohesió més que no causa de desintegració. Una de les aparents paradoxes introduïdes per la societat informacional --potser la més determinant de totes-- és, precisament, la relació entre la globalitat (el tot) i la proximitat (la identitat). La novel·la *En lengua materna*, de Chang-Rae Lee, constitueix tot un exemple de les dinàmiques de les noves identitats enmig de la metròpoli per excel·lència, Manhattan. Per la seua banda, Isaac Bashevis Singer, el gran patriarca de les lletres *yiddish* a Nova York, havia narrat, anys en arrere, l'esforç titànic per mantenir la seua llengua en el barri de Brooklyn, a l'altre costat de l'East River. Si el sociòleg de la comunicació és, a més, viatger --i així convé que siga-- deu saber que el *melting-pot* americà exigeix tanta renúncia com integració. Convindria que, sense caure en alarmismes, reflexionàrem sobre la creixent *localitat* (quan no, simple rusticitat) de la nostra llengua i la seua timidesa en les funcions urbanes i globals. El sociolingüista no pot obviar, tampoc, que els models urbans compactes tendeixen al manteniment d'un cert espai públic i d'unes xarxes comunicatives de proximitat. I que els models suburbans, que tant s'escampen per l'eix mediterrani --abans, Països Catalans-- desvertebren el territori i la seua continuïtat territorial.

Deixeu-me que em detinga ací un moment. La concepció de l'espai públic ha estat la pedra de toc de les polítiques institucionals. L'espai físic (el carrer i la plaça), el *mediat* (els mitjans de comunicació) i, darrerament, el virtual que representa Internet. Les polítiques conservadores l'han entés sempre en un sentit minimalista i, de vegades, anorèxic. Les polítiques més

progressistes (amb les excepcions que confirmen la regla), han tendit a (re)inventar-lo d'acord amb l'aire dels temps. En el terreny físic, com deia, el model diguem-ne “americà”, per entendre'ns, ha concebut l'espai públic com una simple zona de trànsit. A Los Angeles, posem per cas, se sol repetir que “qui va a peu, o és perillós o no és ningú”. La conseqüència n'és la “privatització” i la bunkerització del model urbà: la ciutat suburbana en forma de taca metastàsica sense centre ni final. La ciutat compacta i multifuncional, amb llocs de trobada i de diàleg, solem associar-la, per contra, a models diguem-ne “europeus” també per entendre'ns. La recuperació d'espais públics --com ara la creació d'equipaments culturals, de places o la vianandització de segons quines zones-- han esdevingut pràctiques de les polítiques urbanístiques compromeses amb la cultura urbana. Jane Jacobs ja va assenyalar als anys 60 del segle passat el valor col·lectiu dels vincles informals de veïnatge en la metròpoli moderna¹. La qualitat de la vida ciutadana hi depèn en bona mesura del capital social acumulat en l'espai públic o parapúblic (ateneus, cafés, associacions, etc.). No és debades, en aquest sentit, que George Steiner² assegure que Europa és “el carrer, el cafè i el mercat”, llocs de part i de difusió d'una opinió pública fonamentada en la trobada física i l'intercanvi --gèrmens, al seu torn, del pluralisme i de la complexitat democràtica. Permeteu-me recordar una investigació de Rafael-Lluís Ninyoles³ en què relacionava la substitució del català a la ciutat de València amb la “mobilitat residencial” i les transformacions urbanes del nostre cap i casal a partir de la dècada dels seixanta. Rafael Ninyoles mateix assegura que “València fa la sensació de ser una ciutat reconstruïda” i les conseqüències sobre l'entorn cultural,

---

¹ **JACOBS, Jane** (1967): *Muerte y vida de las grandes ciudades*, Ed. Península, Barcelona.

² **STEINER, George** (2004): *La idea d'Europa*, Ed. Arcàdia, Barcelona.

³ **NINYOLES, Rafael-Lluís** (1996): *Sociologia de la ciutat de València*, Ed. Germania, Alzira.

social i també polític són més que evidents. Per si no era prou, el mateix Ninyoles constata que, des de la mort de Franco, l'únic associacionisme --biga mestra del capital social-- que ha crescut a la ciutat de València ha estat el faller, una autèntica xarxa de casals que, com algunes cerveseries bavareses, han estat els nòduls de reproducció cívica del pensament reaccionari. Finalment, el sociòleg ha de parar atenció a una determinada política d'infraestructures, que no afavoreixen certament la cohesió de la comunitat lingüística catalana. Com és sabut, la construcció de la xarxa de ferrocarrils a mitjan segle XIX va ser determinant per a cohesionar el mercat peninsular espanyol, les seues mercaderies i la seua gent. El mapa ferroviari i de carreteres que patim es conseqüència encara d'aquella concepció radial de l'organització territorial que copiava el model francès. Els nacionalismes perifèrics de llavors van ser les estratègies proteccionistes dels diferents *mercats* interiors. El País Valencià, sempre un pas enrere, es va quedar al marge d'una cosa i de l'altra. Vam haver d'esperar un segle per a la construcció de l'autopista del Mediterrani sobre l'antic traçat de la Via Augusta. Una via de pagament, com bé sabem. Finalment, es van construir els dos ramals gratuïts de l'autovia A-3 (Madrid-València i Madrid-Alacant i Múrcia), que connectaven el km. zero de les carreteres espanyoles amb les que esdevindrien les seues platges --Cullera, Gandia, Benidorm o Santa Pola-- una vegada descartat l'eix cantàbric, en crisi industrial i amb el problema del terrorisme.

D'altra banda, les idees vigents sobre l'espai públic de comunicació de masses --amb els diversos models de televisió pública-- no són sinó la rèplica d'aquestes concepcions de l'ordenació territorial i urbana de què parlem. De fet, arran dels anys 80 del segle passat --amb Ronald Reagan als EUA, Margaret Thatcher al Regne Unit, o François Mitterrand a França-- s'imposen aires neoliberals en matèries, entre altres, de telecomunicacions

i de l'audiovisual que canviaran de dalt a baix l'espai públic de la comunicació. Amb l'excusa de la "liberalització dels mercats" (l'augment de la competència), s'inicia tot un programa de "privatització" dels antics monopolis estatals que, com dic, clavillaran per sempre més la concepció dels "servicis públics" en aquesta matèria. El grau màxim d'aquesta perversió el simbolitza a hores d'ara *Blackwater*, l'exèrcit mercenari més poderós del món. Dilluns passat mateix, el periodista Jeremy Scahill denunciava al diari *La Vanguardia*⁴ el paper d'aquesta organització més poderosa que la majoria dels exèrcits "nacionals" i amb més informació que la mateixa CIA. Un super *big brother* armat fins a les dents.

Finalment, la lògica econòmica s'imposa per davant de les rendibilitats social, política i cultural que se'ls suposa als béns públics, incloses les funcions del mestres, dels periodistes i fins i tot dels soldats professionals. El ciutadà, a poc a poc, esdevé un simple consumidor desproveït dels valors de la ciutadania que havíem anat atresorant des de 1789. La cultura de masses pròpia de la modernització deixa pas a una sèrie de fragmentacions sovint inconnexes. La cohesió i la solidaritat nascudes del pacte social que havia representat l'Estat del Benestar també perd solidesa. Una conseqüència directa n'és la crisi dels models de televisió pública. Les polítiques audiovisuals de la Unió Europea (que deixa en mans dels estats, per mitjà del Protocol d'Amsterdam, la definició del model de "servei públic") tampoc han ajudat a la redefinició d'un servei cada volta més necessari enmig d'aquesta societat complexa i canviant. Tot, però, no són notícies roïnes. Suècia o Finlàndia --el "nord enllà" que invocava Salvador Espriu-- han trobat el *melting point* (el punt de fusió) entre aquest estat del benestar, l'acció cívica i la democratització de les NTIC. El resultat és a la

---

⁴ Vegeu "La contra", entrevista a Jeremy Scahill, dins *La Vanguardia*, 2 de juny de 2008. Barcelona.

vista si heu llegit, per exemple, l'informe PISA. Les administracions haurien de posar fil a l'agulla en aquest tema i mirar de repensar un sistema educatiu --inclòs l'universitari-- dissenyat per a un model social que, en bona mesura, ha passat avall. L'escola del segle XXI no és ja aquell "escut de la República" de què parlava Manuel Azaña. Ni té les capacitats que li atribuïa Alexandre Galí. Els canvis dels últims anys l'han deixada en gran mesura fora de joc quant al seu potencial socialitzador. El saber --lingüístic i no lingüístic-- que s'exigeix per a manejar-se pel món complex que habitem té poc a veure amb la institució escolar, una "estació fantasma" per on ja no passa el tren, segons la metàfora d'Ulrick Beck. L'escola --i, en bona part, insistisc, la Universitat-- és avui una institució subsidiària respecte d'altres molt més determinants com el mercat i les corporacions empresarials. És l'"escola zombie" de què parla Francesc J. Hernández. Deixem, doncs, d'utilitzar la vella institució escolar com antídoto exclusiu de tots els mals que afligeixen la societat contemporània. Deixem també de recarregar els professionals de l'ensenyament amb exigències tan extravagants com la història sagrada, l'aprenentatge dels idiomes o l'ús del preservatiu. Els murs de l'escola, com les fronteres lingüístiques, han desaparegut. El debat sobre l'ensenyament exigeix més complexitat que el debat tacticista i mediàtic per una horeta de més o de menys en horari lectiu. L'escola és avui un simple nus en una xarxa interdependent que es teixeix i reinventa cada dia des de totes i cadascuna de las esferes socials. La fortaleza d'aquesta xarxa radica en les relacions que possibilita i estableix. En les polítiques culturals, però també en les industrials, en les urbanístiques i, per descomptat, les audiovisuals. Las llengües, com les altres institucions i imaginaris socials, ja no depenen de l'escola, sinó de l'"arrelament al medi" del qual ens parlava fins fa poc l'enyorada Marta Mata. Al medi, no a les versions endolcides d'una certa pedagogia i, finalment, d'un país que no existeix.

Permeteu-me la insistència. La crisi de què parlem exigeix anàlisis intel·lectuals innovadores. No hi ha prou a recitar els vells catecismes apresos en la nostra enyorada joventut. La nova televisió pública --l'espai públic actual per excel·lència-- s'ha de reformular, per exemple, d'acord amb les velles, però també les “noves” funcions que necessitem si volem preservar un espai de pluralisme i, alhora, de contrapés d'una oferta comercial que tot ho amera i banalitza. La multiplicació de l'oferta, els canvis en la demanda, la fragmentació de les audiències o l'aparició de nous espais comunicatius (local, personal, tv a la carta, *webtv*, etc.) també exigeixen noves polítiques. De política comunicativa, de la qual la política lingüística n'és un subconjunt. Però em fa l'efecte que, en el més optimista dels casos, la nostra classe política --la del govern i la de l'oposició-- toca d'oïda malgrat certes declaracions de bones intencions. Reglamentacions, assignacions de freqüències o control de xarxes i d'operadors són temes de debat urgent si de veritat volem preservar uns espais de comunicació en què la informació i la llengua no tinguen només valor de mercaderia, sinó que regeneren un ecosistema comunicatiu a tocar del punt de no-retorn. Necessitem un espai públic diferent en la seua concepció a la PBS americana, però també a certs models de televisions més “assistencials” que “generalistes” que s'imposen en la civilitzada Europa. La intel·liguència que vostés representen i la societat civil no poden quedar-se al marge d'un debat imprescindible per a la salut pública d'una ciutadania digna d'aquest nom a l'era digital. La seua mateixa existència --la de la intel·liguència i la de la societat civil-- ens va en el truc i l'envit. Conceptes com ara “consens” o “cohesió social” i “territorial” són imprescindibles per a la viabilitat d'una comunitat lingüística moderna. El drama valencià és que el colp d'estat ideològic del 1978 --el blaverisme-- va introduir el verí dels discens i el conflicte latent en els àmbits naturals de

la solidaritat. La falta d'un diagnòstic compartit sobre què va significar aquell colp d'estat beneït per Abril Martorell i Alfonso Guerra ens ha menat a la desorientació, l'exili interior o l'acceptació acrítica de la barbàrie com una forma natural de ser valencià. Els efectes d'aquell "colp" contaminen encara tots els nostres debats socials. L'ideològic perquè l'esquerra realment existent ha assumit en bona part la doctrina conservadora, cosa que li va impedir, mentre va governar, la capacitat d'iniciatives culturals de volada. L'econòmic perquè s'imposen els interessos proteccionistes en una societat oberta. I, finalment, el territorial, perquè confina el País Valencià a eixos de desenvolupament allunyats dels nostres interessos concrets. El blaverisme no ha estat un moviment identitari sinó estrictament reactiu, un contraverí davant d'allò "forà", que trenca vincles en comptes de teixir-los en una societat, paradoxalment, que es constitueix en forma de xarxa més com més va. Ara bé: el regionalisme no és un fenomen exclusivament valencià, sinó intrínsecament català, si atenem a les concepcions vigents sobre el país i les consegüents pràctiques socials i polítiques. La prova més evident és que la nostra comunicació es sempre unidireccional (de nord a sud). L'estructura de la comunicació dels Països Catalans fa d'espill insolent de l'autopercepció de la societat a què es dirigeix. Fins ara, tant la premsa escrita com també la ràdio i la televisió de Catalunya --públiques i privades, durant l'era pujolista i la del tripartit-- han respost a una mateixa lògica en què els fluxos comunicatius són especialment curosos en l'establiment de l'agenda de temes sobre els quals establir la comunicació entre catalans i valencians. La "notícia de València" a Catalunya és un territori fet dels clixés més recurrents, una interessada caricatura. L'estereotip del "valencianet" amaga una realitat complexa darrere del tel del prejudici difós d'acord amb els interessos del "nord enllà" i dels manifassers de la "qüestió nacional" d'ací baix. Tot això legitima una idea de la catalanitat, que no és, certament, la meua.

En aquest context, un dels objectius més clars de les polítiques de comunicació és, precisament, la combinació d'exigències de les diferents esferes: internacional, estatal, nacional, autonòmica, comarcal i local. Al marge de l'omnipresència de la societat-xarxa, em fa l'efecte que, paral·lelament, la dimensió diguem-ne cívica de la societat (i passeu-me la tautologia) és d'atenció preferent. Ben mirat, el món, com deia André Gide, és també “on compre el pa i el vi de cada dia”. Això sense comptar que la lluita contra la corporatització de la vida civil és, ara més que mai, el primer dels reptes democràtics⁵. La salut social exigeix que els canvis en les estructures materials vagen també acompanyats de les corresponents adaptacions mentals i ideològiques. Les conseqüències del desajust entre les unes i les altres sempre són roïnes⁶. Manuel Castells alerta contra el perill que representa el fet que “els individus --ancorats en un individualisme exacerbat-- no creuen en les institucions”. És la societat que s'autodestruïx, una de les expressions més inhumanes de la “societat risc” de què parla Ulrich Beck. La societat sense “capital social” de l'americà Robert Putnam⁷ que simbolitza el títol del seu magnífic llibre *Solo en la bolera*.

---

⁵ Vegeu, per exemple, **GINER, Salvador** (1979): *Sociedad masa*, Ed. Península, Barcelona. I també **GINER, Salvador** (1987): *Ensayos civiles*, Ed. Península, Barcelona. Per a una descripció de les “associacions” i el seu protagonisme civil, vegeu **BARTHÉLEMY, Martine** (2003): *Asociaciones: ¿una nueva era de la participación ?*, Ed. Tirant lo Blanch, València.

⁶ Els valencians sabem massa d'aquest tema. La industrialització ràpida i caòtica de les dècades dels anys seixanta als vuitanta no va anar acompanyada de la modernització cultural i ideològica necessària, sinó que les visions del món que encara perduren en bona part de la societat valenciana són de tipus tradicional --preindustrials, preurbanes, en bona part.

⁷ Per a la noció de “capital social”, vegeu, per exemple, **PUTNAM, Robert D.** (2002): *Solo en la bolera*, Ed. Galaxia Gutenberg, Barcelona. I **PUTNAM, Robert D.** (2003): *El declive del capital social*, Ed. Galaxia Gutenberg, Barcelona. Per a una crítica del concepte de “capital social”, vegeu **NAVARRO, Vicenç** (2003): “[Crítica del concepto de capital social](#)”, dins *Sistema*, núm. 172. Gener del 2003. També dins www.vnavarro.org

Des del nostre punt de vista, les polítiques de comunicació han de reforçar, com deia, una esfera cada dia més malmesa com és l'espai públic. El tema és especialment rellevant si pensem en l'actual centralitat de la televisió en l'ecosistema comunicatiu. La universalització dels nous servicis comunicatius i la creació d'un àmbit públic que funcione en la llengua del país haurien de ser els dos eixos d'actuació preferents de les polítiques comunicatives i lingüístiques positives. En contra de les polítiques lingüístiques segregacionistes aplicades a l'ensenyament --especialment al País Valencià⁸--, cal una planificació pública que lidere la política d'extensió de l'ús social de la llengua en tot l'espai públic de la comunicació. "Una llengua és un mercat", assegurava fa uns anys Jesús Royo⁹. Però una llengua ha de ser alguna cosa més. Una llengua --una comunitat lingüística, ben dit-- és una --hi insistisc: una no dues-- xarxa de centres escolars, de biblioteques, d'universitats, de periòdics, un espai audiovisual compartit, un o diversos parlaments, i, també, una manera particular d'organització cívica. Lluny de les visions essencialistes per a les quals una llengua és només un univers simbòlic, una comunitat lingüística és una xarxa de fluxos i de relacions. Això hauria d'incloure l'explotació del mercat lingüístic compartit entre Catalunya, les Illes Balears i el País Valencià) i dels exteriors i globals (europeus i no europeus). Seré concret. L'espai públic de la comunicació al País Valencià, però també el de Catalunya i les Illes Balears, ha d'augmentar quantitativament, amb un mínim de dos múltiples sencers de TDT (vuit programes o antics canals) que matisen l'augment exponencial de l'emissió i recepció de canals en

---

⁸ Al meu entendre, la separació dels alumnes en aules o centres escolars diferents per raó de llengua ha estat l'error més greu de la política lingüística institucional al País Valencià. La llengua és, per definició, un element de cohesió i anivellament socials. Aquesta estratègia escindeix la comunitat escolar en dues comunitats lingüístiques disgregades i atempta, en conseqüència, contra el principi bàsic de la universalització que hauria de presidir qualsevol servici públic.

⁹ **ROYO, Jesús** (1991): *Una llengua és un mercat*, Ed. 62, Barcelona.

castellà que comportarà l'inici de les emissions de les noves concessions de TDT de nivell estatal, autonòmic i local-comarcal, a més de les arribades pel cable i per satèl·lit i els servicis connexos de la televisió per ADSL, la televisió per mòbil i la televisió per Internet. En aquest marc, RTVV+RTVE+CCRTV+IB+les televisions públiques digitals terrestres, com una rèplica audiovisual d'aquesta xarxa d'universitats Lluís Vives, haurien de constituir una cruïlla cultural, lingüística, econòmica i democràtica, que reforçara l'espai públic en la llengua compartida. L'estat, les Illes Balears, el País Valencià i els respectius ens audiovisuals públics haurien de ser uns actors molt més actius enmig d'uns canvis estructurals a gran escala. No cal dir que l'espai virtual de la comunitat lingüística catalana és molt més consistent i espeançador que l'estrictament material i audiovisual. Torras i Bages assegurava que Catalunya seria cristiana o no seria. Joan Fuster --laic i escèptic fins al moll de l'os-- va escriure, per a espasme d'alguns, que El País Valencià seria d'esquerres o no seria. Potser nosaltres haurem de convindre que la comunitat lingüística catalana --que inclou Catalunya i el País Valencià, Torras i Bages i Joan Fuster-- serà virtual o no serà.

Ara bé, deixant de banda, estudis puntuals i remarcables com els de Rafael-Lluís Ninyoles que hem citat, els valuosos treballs d'Economia de la cultura de Pau Rausell¹⁰, o aportacions més recents d'Ernest Querol, Josep Conill o Guillem Calaforra, no estic segur que la reflexió teòrica sobre aquesta matèria de què parlem hagen estat a l'alçada de les circumstàncies. La multiplicitat dels problemes i la irrupció de factors inèdits fins ara han desbordat els diagnòstics tradicionals. La incertesa davant de la complexitat de què parlava E. O. Wilson i l'esmentada superacceleració dels canvis

---

¹⁰ Vegeu, per exemple, **RAUSELL, Pau** (2002): "Economia de la llengua", dins **MOLLÀ, Toni** (2002): *Llengües globals, llengües locals*, Ed. Bromera, Alzira.

constitueixen les nostres úniques seguretats, protagonistes com som d'una vida "en trànsit" entre un món que no acaba de desaparèixer i un altre que es perfila nítidament dia a dia. Els canvis demogràfics i sociodemogràfics, en primer lloc, amb les noves mobilitats legals i il·legals, o la crisi de la natalitat i dels models familiars heretats perfilen, d'entrada, una societat diferent a la "tradicional" de què nosaltres som fills "naturals". Però també a la "moderna" de base industrial i urbana, que també passa avall. Vull pensar que vostés mateixos --als quals els he d'agrair la invitació a pronunciar aquestes paraules-- haurien d'imposar-se com a tasca preferent un nou diagnòstic sobre la situació. Amb un doble objectiu: amb *afany científic*, d'una banda, i amb *voluntat d'intervenció crítica*, de l'altra. Les novetats, de vegades, són més ràpides que la nostra capacitat comprensiva, cosa que subratlla una certa orfandat intel·lectual i un escepticisme massa generalitzat. El sociòleg de la comunicació, l'acadèmia que representa el món universitari en què vostés treballen, i el responsable polític haurien de ser imaginatius i solidaris en la configuració d'un model d'interpretació i d'intervenció socials que s'adapte a les característiques de la societat real i no a les versions passadistes que sovint invoquem amb nostàlgia malaltissa.

En fi, no vull tornar a repetir-me. Però no sabria posar fi a aquest paper dedicar-lo a la memòria de Josep-Vicent Marqués que va faltar ahir, un sociòleg imprescindible per a entendre les perplexitats valencianes. Que aprofiten vostés aquests dies i, com diu la fórmula heretada dels nostres clàssics comuns, "benvingut sia qui a sa casa ve".

Moltes gràcies per la seua atenció.